

Energietransitie: versnellingsmogelijkheden

Verslag van SquareTable 'Zonder ambitie geen Energietransitie' op 7 juli 2011 – door verslaggever Bernard Oattes

Hoog in de skyline van de Amsterdamse Zuidas zetelt Squarewise, bekroond strategisch adviesbureau met een focus op innovatie en passie voor duurzaamheid. In de filosofie van dit jonge, snel groeiende bedrijf staan uitwisseling van kennis en het smeden van coalities tussen stakeholders centraal. De Squarewise vergaderzaal met spectaculair uitzicht over de stad was dan ook de inspirerende setting voor een nieuwe serie rondetafelgesprekken op niveau, die natuurlijk alleen hier *SquareTables* kunnen heten.

In het recent gepubliceerde Energierapport 2011 en het Rapport Topsector Energie geeft de overheid weinig blijk van ambitie om de omwenteling naar schone, hernieuwbare energie en verregaande energieonafhankelijkheid snel te realiseren. Is de kanteling naar duurzaam te bespoedigen ook zonder overheid?

Op 7 juli 2011 spraken de volgende insiders op persoonlijke titel vrijuit over energietransitie en – ambitie.

Professor Jan Rotmans - Dutch Research Institute for Transitions (DRIFT)

Jon Eikelenstam - Ministerie van Economische Zaken, Landbouw en Innovatie

Frederik Wisselink - Ministerie van Buitenlandse Zaken

Sander Groenteman - Business Development, Jacobs Engineering

John Kerkhoven - Quintel Intelligence

Pierre Bartholomeus - KEMA Gas Consulting & Engineering Services

Guy Konings - Business Development, Stedin

Gerrit Jan Zijlstra - zelfstandig adviseur energiesector, ex directeur ENW, Raad van Toezicht Greenchoice

Namens Squarewise waren aanwezig oprichter en directeur Marcel Heskes, overheidsspecialist Marc van der Steen en consultant en gespreksleider Martine Verweij.

Transitieprofessor en '-progressor' Jan Rotmans wees in een presentatie op een aantal onderliggende premissen in het Energierapport 2011. De huidige overheid zet daarin vooral in op het verder uitbaten van de centrale fossiele energie-infrastructuur, terwijl juist de economie rondom hernieuwbare energie de sterkst groeiende ter wereld is. Nederland legt zich daarmee volgens Rotmans voor de komende vijftig jaar ten onrechte vast op een behoudend, stationair traject en mist zowel qua economische ontwikkeling als duurzaamheid de aansluiting met buurlanden. Duurzame initiatieven worden dus afgeremd omdat er op korte en middellange termijn nog te verdienen valt met fossiele projecten, zoals CO₂ hubs, CO₂ opslag, Nederland gasrotonde, etc.

Ook het toekomstbeeld van de centraal geleide energievoorziening klopt niet, meent hij. De revolutie zal mede komen vanuit de zgn. *glocalisering*. Burgers worden *prosumenten* met een lokaal gebonden belang in eigen initiatieven voor o.a. energie, voeding en zorg.

De rem op energietransitie

Meerdere deelnemers aan deze SquareTable waren kritisch over het lage ambitieniveau van de overheid richting energietransitie.

Zijlstra meent dat de overheid de markt niet gebruikt maar zich erachter verschuilt en niet de noodzakelijke leiding wil geven aan deze maatschappelijke ontwikkeling. De auto-industrie bijvoorbeeld, zette pas vol in op elektrisch toen ze de Europese norm kregen opgelegd.

Kerkhoven ziet het rapport als een weinig coherente lijst van losse actiepunten.

Groenteman vindt dat overheidsbeleid sterker gericht moet zijn op het ontwikkelen en exporteren van technologische innovatie.

Het einddoel volgens Energierapport co-auteur Eikelenstam is 80 tot 95% CO₂ reductie in 2050 via een evenwichtige combinatie van grijze en groene energie, die voorzieningszekerheid garandeert.

Hij geeft aan dat de overheid op zich indifferent is: de markt moet besluiten over bijvoorbeeld wind, zon of CO₂ opslag en als de revolutie komt wil de overheid die van harte ondersteunen.

Bartholomeus en Konings geloven ook in een flexibele combinatie van fossiel en duurzaam, die volgens hen maatschappelijk het meest kosteneffectief is.

Wisselink pleit voor energietransitie op Europese schaal, zodat investeringen gestuurd worden door optimale rendementsverwachting, niet door de vraag waar de subsidie het hoogst is. Hij ziet ook een oplossing in fiscale maatregelen, ook omdat handel in CO₂ rechten via het Emissions Trading System nog niet de gewenste prikkels geeft.

In een vergelijking met buurlanden valt Duitsland op qua transitie mentaliteit en actiebereidheid; daar gaat de discussie volgens Kerkhoven met name over *hoe* men het gaat doen.

Wisselink vraagt zich af hoe de houding van de Duitse bevolking hier eventueel te verwezenlijken is. Bartholomeus is ervan overtuigd dat de markt op enig moment zelf gaat denken en handelen.

Consumenten gaan zelf de decentrale energie-infrastructuur kiezen, niet de netbeheerder.

Groenteman ziet veel nieuwe projecten nog tegen regels oplopen; de overheid is vaak niet flexibel genoeg om adequaat te reageren en faciliteren.

De vraag, aldus Konings, is hoe energiebedrijven straks met een fundamenteel andere zakelijke propositie moeten gaan inspelen op decentrale initiatieven.

Het kantelpunt in zicht

Na de eerste verkenning van obstakels en impasses stuurde gespreksleider Verweij aan op mogelijke oplossingsrichtingen. Aan ambitie was tijdens deze Squaretable in dat verband zeker geen gebrek. Onder meer de volgende aanbevelingen, hier in willekeurige volgorde samengevat, werden geschetst:

- Schaal en tempo van groene projecten kan veel groter en sneller: de gebouwde omgeving bijvoorbeeld is een goudmijn van transitiepotentieel. Initiatieven als [Co Green](#) moeten worden opgeschaald. Maar liefst 40% van de beoogde CO₂ reductie is hier te behalen door transformatie naar een energiezuinige of zelfs actieve omgeving. Via corporaties zijn initiatieven meteen grootschalig toe te passen. Projecten en risico's in de gebouwde omgeving zouden bij de Green Deal regeling moeten worden ondergebracht.
- Werken aan educatie en bewustwording kan leiden tot een bevolking van betrokken, gemotiveerde *prosumenten*, met persoonlijke, locatie-gebonden belangen in energietransitie. Initiatieven als 'Unfriend Coal' via social media kweken cohesie en zenden een groen signaal naar markt en overheid.
- De overheid zou meer als *enabler* moeten handelen en knelpunten voor bv. decentrale initiatieven samen met andere stakeholders oplossen door regelaanpassing. Tegelijkertijd zou strengere regelgeving, gegeven de politieke wil, een sterk groen effect kunnen

sorteren, bijvoorbeeld voor wat betreft doelmatig gebruik van restwarmte. Vergroening van het fiscale stelsel kan werken alsook een goed functionerend *feed-in* systeem, waarbij grijze energie betaalt voor groene energie.

- Energiebedrijven en andere stakeholders moeten tijdig hun zakelijke proposities aanpassen aan de komende situatie. Men zou de focus moeten verschuiven van productie en transacties naar een dienstverleningsconcept, dat technologische oplossingen voor decentrale opwekking en een stuk administratieve ontzorging biedt.
- Geslaagde voorbeelden moeten gekopieerd worden, zoals het aardwarmteproject in Den Haag. Te vaak wordt het wiel steeds opnieuw uitgevonden en stranden projecten vroegtijdig.
- Er moeten meer strategische coalities worden gesmeed tussen partijen zoals energiebedrijven en corporaties. Ook industrie en overheid gebruiken elkaar nog niet goed. Men zou de belangen meer bij elkaar moeten brengen en risico's moeten durven delen. Ketensamenwerking in bijvoorbeeld de bouw, kan naast kostenbesparing ook effectief gericht zijn op vergroening.

De deelnemers aan deze SquareTable spraken elk vanuit eigen perceptie en achtergrond, maar duidelijk was het overheersende gevoel van urgentie bij de komende omwenteling op energiegebied. Marcel Heskes onderstreepte de betrokkenheid van Squarewise bij dit uiterst belangrijke maar complexe proces van grote technologische and maatschappelijke verandering in een dynamische multi-stakeholder omgeving. Met een focus op strategische samenwerking en het besef van een gedeeld, diepgaand belang, kan het kantelpunt naar de nieuwe energiewerkelijkheid niet meer ver weg zijn.

©2011-Bernard Oattes